

МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ КОНТЕКСТ ФОРМУВАННЯ ТЬЮТОРСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Автор розглядає проблеми формування тьюторської компетентності у процесі професійної підготовки майбутніх учителів, обґрунтовує міждисциплінарний характер тьюторської діяльності, наводить структуру тьюторської компетентності. Зокрема, наголошує, що міждисциплінарний підхід у професійній підготовці майбутніх учителів до тьюторської діяльності доцільно реалізовувати шляхом дотримання таких умов: інтеграція теорії і практики тьюторського супроводу у процесі викладання психолого-педагогічних дисциплін, ознайомлення з технологіями дистанційного навчання в інтернет-середовищі під час вивчення інформаційних дисциплін та набуття досвіду участі в онлайн-освітньому середовищі, застосування інформаційно-комунікаційних технологій під час вивчення фахових дисциплін, комплексна діяльність з написання кваліфікаційної роботи з проблеми організації тьюторського супроводу в аспекті спеціальності.

Ключові слова: міждисциплінарний підхід, професійна підготовка майбутніх учителів, тьюторська компетентність.

© Осадча К.П., 2017

Вступ. Зміни, що відбуваються сьогодні в науці й освіті, спричинені вимогою суспільства диверсифікувати підходи до навчання і виховання підростаючого покоління на основі врахування психофізичних особливостей кожного учня і викликають необхідність індивідуалізації навчального процесу. За умови збереження основної освітньої програми це дає змогу істотно розширити можливості навчання у варіюванні його змісту відповідно до освітніх запитів суспільства й особистості. Саме діяльність учителя як тьютора є тією ланкою в навчальному процесі, за допомогою якої учень розширює свої можливості, задовольняє індивідуальні освітні запити, здобуває навички самостійного формування гнучкої освітньої траєкторії та конструювання власної освітньої програми.

Аналіз сучасної освітньої ситуації та запитів суспільства показує, що нині затребуваною стає педагогічна діяльність щодо індивідуалізації освіти, спрямована на виявлення та розвиток освітніх мотивів та інтересів підопічного, пошук освітніх ресурсів для створення індивідуальної освітньої програми, роботу з освітнім замовленням родини, формування навчальної та освітньої рефлексії підопічного, тобто тьюторська діяльність (Ковалева Т.М., 2010, с. 6). Проте потреба сучасного суспільства в організації освітнього процесу, орієнтованого на учня, входить у протиріччя зі сформованою системою професійної підготовки майбутніх учителів та існуючою системою професійної педагогічної діяльності вчителя, що характеризуються недостатнім ступенем впрова-

дження особистісно орієнтованого та індивідуального підходів і застосування тьюторських технологій. Тому підготовка майбутніх учителів до тьюторської діяльності, що полягає у формуванні тьюторської компетентності, є одним із актуальних завдань професійної освіти.

Мета статті полягає у з'ясуванні умов формування тьюторської компетентності у процесі професійної підготовки майбутніх учителів у міждисциплінарному контексті.

Міждисциплінарний характер тьюторської діяльності. Збільшення обсягу сучасних знань і розвиток нових технологій спричиняють взаємопроникнення різних наук і виникнення нових дисциплін, демонструючи високу продуктивність міждисциплінарного підходу, який вирішує існуючі у предметній системі навчання протиріччя між розрізненим засвоєнням знань і необхідністю синтезу цілісного та комплексного застосування на практиці, у діяльності та житті людини (Сисоева С.О., 2014, с. 5).

Як зазначає А. Колот, на практиці міждисциплінарний підхід може реалізуватися за двома основними форматами, сценаріями або підходами. За умови застосування найбільш поширеного, першого формату міждисциплінарність, образно кажучи, наводить мости між різними науками, неформально об'єднує їх, не порушуючи унікальності та своєрідності. За другим сценарієм, міждисциплінарність постає як реальний інструмент об'єднання наук, появи інтегрованих продуктів, проектів, міждисциплінарних об'єктів дослідження, опанування яких є принципово

важливим і для науки, і для освіти (Колот А., 2014, с. 19).

Сам характер тьюторської діяльності ґрунтується на поєднанні знань з педагогіки, психології, менеджменту (в частині організації процесів розумової діяльності, супроводу та моніторингу учня), а також на володінні методикою викладання шкільних предметів та засобами використання сучасних інформаційних технологій. Тому у структурі тьюторської компетентності доцільно виділити педагогічну, психологічну, методичну, інформаційно-технологічну компетентності.

Серед педагогічних компетентностей, якими має володіти тьютор, виділяють (Сисоєва С.О., Осадчий В.В., Осадча К.П., 2010, с. 61–63) такі: володіння технікою педагогічного спілкування, відповідними якостями особистості, вміннями професійно брати участь у колективному процесі викладання, методами психолого-педагогічної діагностики; знання сучасних підходів, методів і форм навчання і виховання, особливостей навчання у ВНЗ, діяльності студентів та їх вікових характеристик; вміння аналізувати педагогічні ситуації, проектувати і планувати педагогічні дії, організовувати навчально-виховний процес, його регулювання і корекцію; позитивне ставлення, схильність, стійкий інтерес, готовність до педагогічної діяльності та розуміння сутності і значущості своєї професії; засвоєння стратегій ефективної реалізації педагогічних технологій у навчально-виховному процесі та вміння вирішувати задачі їх проектування, супроводу і використання в умовах єдиного інформаційно-освітнього середовища; знання функцій та видів педагогічного оцінювання, володіння методами педагогічного оцінювання, вміння продемонструвати їх на конкретних прикладах, здатність до самооцінювання.

Зі сфери психологічної науки тьютор має володіти такими професійно важливими якостями, як: знання психології людини, способів саморегуляції та управління собою й іншими; методи вивчення своїх власних можливостей; здатність оцінювати вплив прийнятого професійного рішення на всю систему роботи з учнями; готовність до колективних форм роботи, прийняття колективних рішень, реалізації комплексних педагогічних програм; комунікативні та організаторські здібності; вміння впливати на іншого і розуміти його, визначити індивідуальні здібності студентів, правильно виражати свої емоції і почуття, зацікавити та привернути увагу; здатність розуміти того, хто навчається; усвідомлення власних позитивних можливостей і можливостей учнів, що сприяє зміцненню своєї позитивної «Я-концепції».

Також тьюторська діяльність передбачає оволодіння такими компетентностями у галузі методики викладання, як: сформованість фун-

даментальних методичних знань та вмінь їх застосовувати у процесі професійної діяльності; вміння мотивувати навчально-пізнавальну діяльність, вирішувати педагогічні задачі та завдання з методики викладання дисциплін у ВНЗ; володіння стратегіями впровадження та використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі; здатність до конструктивно-проектної діяльності та керівництва проектною діяльністю студентів; мотивація до безперервної самоосвіти і самовдосконалення.

Тьютор, який здійснює свою професійну діяльність у сфері дистанційного навчання, повинен володіти технологіями дистанційного навчання (розуміти концептуальні положення і основні принципи дистанційного навчання, проектувати і розробляти дистанційний курс, виявляти можливості для використання технологій дистанційного навчання, структурувати матеріали для підтримки дистанційного навчання, обирати належні умови дистанційного навчання, сприяти навчанню на місцях для колег і співробітників, що використовують технології дистанційного навчання, та ін.) та навичками роботи із сучасними інформаційними технологіями (використання інформаційно-комунікаційних технологій дистанційного навчання, орієнтування в інформаційних потоках, застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання, організації інформаційно-педагогічного співтовариства та ін.) (див. Сисоєва С.О., Осадчий В.В., Осадча К.П., 2010, с. 63–91). Все це передбачає оволодіння майбутніми учителями інформаційно-технологічною компетентністю.

Міждисциплінарний підхід у професійній підготовці майбутніх учителів до тьюторської діяльності. Великий спектр професійно важливих якостей у структурі професійної компетентності тьютора, який зумовлений широтою його професійної діяльності (від дошкільної освіти до освіти дорослих, від інклюзивної освіти до супроводу обдарованих дітей, від індивідуального супроводу до групового, від розробки індивідуальної освітньої траєкторії особистості до розробки освітньої програми регіону тощо), потребує спеціальної підготовки майбутніх учителів до реалізації функцій тьютора, тобто формування тьюторської компетентності.

Через те що тьютор у своїй професійній діяльності реалізує функції як учителя-предметника, так і репетитора, педагога додаткової освіти, психолога, соціального педагога, вихователя, організатора та методиста, професійна підготовка майбутніх учителів має не лише бути орієнтована на вузькоспеціалізовану підготовку, але й передбачати міждисциплінарний контекст. Тобто у процесі вивчення дисциплін майбутнім учителям слід створити умови для реалізації зв'язків між різними науками.

У рамках існуючих навчальних планів бакалаврів галузі знань 01 «Освіта», включаючи спеціальності 012 «Дошкільна освіта», 013 «Початкова освіта», 014 «Середня освіта (за предметними спеціалізаціями)», 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)», 016 «Спеціальна освіта», 017 «Фізична культура і спорт», за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, є спільні дисципліни з педагогіки, психології, педагогічної майстерності та методики викладання. Під час їх вивчення з метою формування тьюторської компетентності на засадах міждисциплінарного підходу буде доцільним додати теоретичні та практичні блоки з оволодіння арсеналом форм, методів, прийомів, технік і змістом роботи по реалізації тьюторського супроводу, зокрема у рамках дистанційного навчання (табл. 1).

Важливим моментом у формуванні окреслених вище компетентностей є те, що при вивченні відповідної теми студенти краще сприймають матеріал в класичному поданні (лекція, презентація). Тому спочатку пропонується теоретичний матеріал, який закріплюється навчальними завданнями. Все це спрямоване на подальше заглиблення у специфіку тьюторської діяльності. Наприклад, під час вивчення дисципліни «Історія педагогіки» студентам пропонується здійснити аналіз досліджень з тьюторства за певний проміжок часу в окремій країні та представити результати дослідження у формі доповіді та «часової стрічки» (timeline).

Виконуючи таке компетентнісно-орієнтоване завдання, студенти задіють знання з іноземної мови, основ наукових досліджень та основ інформатики. Рішення цього завдання залучає міждисциплінарні зв'язки, орієнтоване на розвиток комплексу професійно важливих якостей

та спрямоване на формування знань з тьюторської діяльності. Застосування такого компетентнісно орієнтованого завдання у навчальному процесі передбачає наявність чітких і разом із тим гнучких заздалегідь заданих критеріїв оцінювання, що не виключають критерій оригінальності та творчого виконання. До критеріїв оцінювання компетентнісно орієнтованого завдання можна віднести ступінь відповідності професійного виконання (якщо це можливо), правильність, універсальність, стійкість, ергономічність, оптимальність і швидкість виконання (Нікітін П.В., 2011, с. 321).

Для того щоб студенти змогли підготуватися до реалізації тьюторських функцій, у системі дистанційної освіти доцільно запровадити змістову і технологічну складові цієї підготовки. По-перше, до змісту дисциплін з основ інформатики (у навчальних програмах окремих спеціальностей вони мають різні назви і різну кількість) доцільно включити ознайомлення з технологіями дистанційного навчання в інтернет-середовищі (знайомство з платформами дистанційного навчання, оволодіння технологіями реалізації дистанційного навчання засобами Інтернету та навичками інтернет-спілкування, формування вміння здійснювати контроль і моніторинг навчальної діяльності засобами дистанційних технологій тощо). По друге, доцільно організувати набуття досвіду безпосередньої роботи в освітньому онлайн-середовищі у ролі як учня, так і учителя. Спершу студенти мають зрозуміти специфіку онлайн-середовища дистанційного навчання з позиції тьютора, щоб визначити, як сприймається навчальний матеріал дистанційного курсу, які можуть виникнути проблеми у процесі засвоєння знань або проведення контрольних заходів, як відбу-

Таблиця 1

**ПРИКЛАД ІНТЕГРАЦІЇ ТЕМ З ТЕОРІЇ ТЬЮТОРСЬКОГО СУПРОВОДУ
У ПРОЦЕС ВИКЛАДАННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН**

Курс	Дисципліни	Тема
I	Вступ до спеціальності	Тьюторська діяльність як новий простір педагогічної діяльності
II	Педагогіка	Методи, форми, засоби тьюторського супроводу. Поняття про дистанційне навчання
II-III	Історія педагогіки	Історія тьюторства
I-III	Психологія	Психологія тьюторства
III	Педагогічна майстерність	Поняття та принципи розробки індивідуальної освітньої програми учня
IV	Методика викладання	Планування індивідуальної траєкторії навчання. Проектування та розробка дистанційних курсів

вається спілкування у групах між учнями тощо. На старших курсах студенти можуть отримати уявлення про діяльність тьютора, якщо надати їм можливість під час вивчення дисциплін з методики викладання провести заняття он-лайн, за допомогою дистанційних технологій навчання.

З метою поглиблення інформаційно-технологічної компетентності, крім вищенаведених умов формування тьюторської компетентності на засадах міждисциплінарного підходу під час вивчення інформатичних дисциплін, вважаємо за доцільне залучити майбутніх учителів до широкого використання інформаційно-комунікаційних технологій під час вивчення фахових дисциплін. Зокрема, студенти повинні навчитися здійснювати пошук, структурування та збереження інформації, аналіз, розробку і публікацію мультимедійного контенту, а також використовувати програмне забезпечення різного призначення для професійних цілей (написання текстів, проведення розрахунків, створення баз даних і знань, презентації та графічного представлення інформації, візуалізації даних, керування завданнями, організації роботи, розробки електронних дидактичних матеріалів і публікацій), формування професійного іміджу і портфоліо засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Доцільно процес формування тьюторської компетентності на засадах міждисциплінарного підходу завершити написанням кваліфікаційної роботи з проблеми організації тьюторського супроводу в аспекті спеціальності. Це стане квінтесенцією відображення всіх міждисциплінарних знань, набутих під час навчання на бакалавраті. Адже під час її написання студент має залучити знання з кількох дисциплін, які вивчалися, і не лише з психолого-педагогічних, але й спрямованих на формування вмінь здійснювати наукові дослідження та оволодіння засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Варто наголосити, що основна освітня програма професійної підготовки майбутніх учителів на бакалавраті будується традиційно відповідно до кожної спеціальності у галузі «Освіта», а завдяки застосуванню міждисциплінарного підходу ми матимемо можливість поглибленого вивчення основних базових напрямків діяльності тьютора і формування тьюторської компетентності. Таким чином, освітній процес буде орієнтований на підготовку бакалавра, здатного аналізувати і вирішувати на практиці широке коло особистих, міжособистісних, дитячих, шкільних та організаційних проблем. Професійна підготовка майбутніх учителів передбачатиме не тільки теоретичне знайомство з міжнародним і вітчизняним досвідом

тьюторства, а й практичне освоєння студентами технологій тьюторського супроводу. Вивчення психолого-педагогічних дисциплін формує у майбутніх учителів уявлення про специфіку розвитку і способи якісних змін особистості в різноманітних життєвих ситуаціях та навчанні. У подальшому формуванні тьюторської компетентності важливими є дисципліни, що вдосконалюють у студентів мовну культуру, сприяють розвитку навичок використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності та знайомлять з проблемами корекційної педагогіки та інклюзивної освіти. Все це передуює освоєнню знань з організації тьюторських практик, що допомагають формувати навички з розробки індивідуальної освітньої програми для тьюторанта, планування і проведення психолого-педагогічних досліджень, організації освітнього навчального середовища.

З метою формування тьюторської компетентності у процесі професійної підготовки майбутніх учителів доцільно запропонувати студентам курси за вибором, які враховуватимуть принципи диференціації та індивідуалізації, інтереси і професійну спрямованість конкретного студента (наприклад, «Тьюторство в умовах інклюзивної освіти», «Дистанційний навчальний процес», «Історичні витоки тьюторства»).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, становлення тьюторської компетентності ми розглянули через призму дисциплін, що її формують, враховуючи важливу роль міждисциплінарних зв'язків. Формування тьюторської компетентності у міждисциплінарному контексті передбачає створення умов для реалізації зв'язків між різними дисциплінами, а саме: інтеграцію теоретичного і практичного блоку щодо теорії тьюторського супроводу у педагогічній діяльності в процесі викладання психолого-педагогічних дисциплін; ознайомлення з технологіями дистанційного навчання в інтернет-середовищі під час вивчення інформатичних дисциплін та набуття досвіду участі в онлайн-освітньому середовищі; застосування інформаційно-комунікаційних технологій під час вивчення фахових дисциплін; комплексну діяльність з написання кваліфікаційної роботи з проблеми організації тьюторського супроводу в аспекті спеціальності. Таким чином, у процесі вивчення психолого-педагогічних та інформатичних дисциплін, а також під час практичної діяльності в онлайн-освітньому середовищі, побудованому на основі платформи дистанційного навчання, відбувається формування педагогічної, психологічної, методичної та інформаційно-технологічної складових тьюторської компетентності.

ДЖЕРЕЛА

1. Kolot A. Interdisciplinary approach as a prerequisite for the development of economics and education. Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv Economics. 2014. no. 158. 18–22. — DOI: 10.17721/1728-2667.2014/158-5/3.
2. Ковалева Т.М. Материалы курса «Основы тьюторского сопровождения в общем образовании»: лекции 1–4 / Т.М. Ковалева. — М. : Педагогический университет «Первое сентября», 2010. — 56 с.
3. Методологія міждисциплінарних досліджень у сфері освіти: роб. навч. прогр. для спец. 8.18010020 «Управління навчальним закладом» (освітньо-кваліфікаційний рівень «магістр») / Київ. ун-т ім. Б. Грінченка ; [розробн. Сисоєва С.О.]. — К. : [Київ. ун-т ім. Б. Грінченка], 2014. — 56 с.
4. Никитин П.В. Роль междисциплинарных связей в аспекте компетентностного подхода при подготовке будущих учителей информатики / П.В. Никитин // Образовательные технологии и общество. — 2011. — № 1 — С. 317–336.
5. Сисоєва С.О. Професійна підготовка викладача-тьютора: концепція, моделі, засоби реалізації : навч.-метод. посіб. / С.О. Сисоєва, В.В. Осадчий, К.П. Осадча. — К. : РВЦ МДПУ, 2010. — 303 с.

Осадчая К.П.

МЕЖДИСЦИПЛИНАРНЫЙ КОНТЕКСТ ФОРМИРОВАНИЯ ТЬЮТОРСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ

Автор рассматривает проблемы формирования тьюторской компетентности в процессе профессиональной подготовки будущих учителей, обосновывает междисциплинарный характер тьюторской деятельности, приводит структуру тьюторской компетентности. В частности, акцентирует внимание на том, что междисциплинарный подход в профессиональной подготовке будущих учителей к тьюторской деятельности целесообразно реализовывать путем соблюдения таких условий: интеграция теории и практики тьюторского сопровождения в процессе преподавания психолого-педагогических дисциплин, ознакомление с технологиями дистанционного обучения в интернет-среде при изучении информатических дисциплин, комплексная деятельность по написанию квалификационной работы по проблеме организации тьюторского сопровождения в аспекте специальности.

Ключевые слова: междисциплинарный подход, профессиональная подготовка будущих учителей, тьюторская компетентность.

К. Osadcha

MULTIDISCIPLINARY CONTEXT OF TUTOR TRAINING DEVELOPMENT IN FUTURE TEACHERS PROFESSIONAL TRAINING

The author considers the problems of tutor competence development in future teachers professional training. The article explains the interdisciplinary nature of tutoring, presents the structure of tutor competence. It is determined that the structure of the tutor competence should identify pedagogical, psychological, methodological and IT competences. The analysis of scientific papers identifies these competences as important professional ones.

It is concluded that an interdisciplinary approach to teachers professional training for tutor activity should be implemented by the following conditions for the links between different disciplines: integration of theory and practice of tutor support in teaching psychological and pedagogical subjects; exploring technologies in distance learning online environment while learning informatics courses and experience to participate in online educational environment; the use of ICT in the study of professional disciplines; comprehensive work on writing qualification works on problems of tutor support in terms of specialty.

The author determines the technological component for implementation of tutor functions in the system of distance education content: the contents of computer science courses include introduction of distance learning technologies; future teachers gain experience working directly in the educational online environment both as a student and a teacher.

Thus, the study of psychological, pedagogical and computer science courses and practical training in the online educational environment are the strong basis for the development of pedagogical, psychological, methodological and information technology components of the tutor competence.

Key words: interdisciplinary approach, future teachers training, tutor competence.

Стаття надійшла до редакції 22.10.2016

Прийнято до друку 25.10.2016